

Пряжников Н. С. — М.: МГППИ, 2001. — 88 с.

12. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: [монографія] / В.В. Рибалка. — Київ: Деміур, 1998. — 160 с.

13. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. / Селевко Г. К. — Т. 1. — М.: НИИ школьных технологий, 2006. — 816 с. (Серия "Энциклопедия образовательных технологий").

14. Триллинг Б., Фадель Ч. Навыки 21 века: обучение для жизни в наше время / Б. Триллинг, Ч. Фадель. — Сан-Франциско, Калифорния. Jossey-Bass, 2009. — 240 с.

15. Електронний ресурс www.mon.gov.ua

16. Електронний ресурс <http://osvita.ua>

17. Електронний ресурс www.unesco.org

Подано до редакції 04.02.13

УДК 37.035.6

Г. Х. Яворська

ПІДГОТОВКА КУРСОВИХ ОФІЦЕРІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В КУРСАНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Автор статті розкриває роль і специфіку організації виховної роботи у курсантському середовищі курсовими офіцерами у ВНЗ МВС України.

Ключові слова: курсовий офіцер, курсантське середовище, виховна робота, курсант.

Актуальність питань, що висвітлюються в статті пов'язана з головною проблемою сучасної професійної освіти – підготовкою висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, який не просто опанує певну кількість знань, умінь і навичок, а й проявляє себе як особистість високого загальноосвітнього та культурного рівня.

Навчальний заклад системи МВС України є важливим соціальним інститутом формування особистості майбутнього правоохоронця як творчої професійної індивідуальності, й особлива роль у цьому процесі належить офіцеру-викладачеві, курсовому офіцеру. Адже, насамперед, офіцер-викладач (у ВНЗ системи МВС за підготовку курсантів відповідають також курсові офіцери, начальники курсів та їх заступники, командири взводів тощо) покликаний готувати висококваліфікованих, вихованих фахівців. Кваліфікація випускника втілюється в професійній майстерності, що складається не тільки з сукупності знань, навичок та вмінь, але й зі сформованих професійно значущих якостей особистості (патріотизм, честь, гідність, відповідальність, дисциплінованість тощо), які забезпечують успішне виконання службових завдань у будь-яких умовах діяльності [1].

Разом із тим, курсові офіцери, начальники курсів та їх заступники, командири взводів у ВНЗ МВС України, окрім виховної роботи у курсантському середовищі, виконують і службові обов'язки, притаманні працівникам правоохоронних органів, діяльність яких сама по собі є чітко регламентованою, субординаційною та екстремальною по суті. Курсові офіцери, начальники курсів та їх заступники, командири взводів залучаються у складі постійного складу ВНЗ як міліцейського підрозділу до різноманітних правоохоронних заходів, нарівні з іншими підрозділами ОВС. Виконання правоохоронних функцій передбачає реалізацію службових обов'язків у напружених, екстремальних, стресогенних умовах. Екстраполюючи загальну характеристику правоохоронної діяльності, запропоновану В.Г. Андросюком, Л.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєвим та іншими [2], [3] можна констатувати, що службовій діяльності курсових офіцерів, начальників курсів та їх заступників, командирів взводів у ВНЗ України притаманні особливості, характерні для інших "критичних" видів діяльності: дефіцит часу; вплив на особистість особливо сильних подразників та домінування негативних емоцій при нестачі позитивних; підвищена відповідальність за прийняття рішень та необхідність невідкладного вживання заходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що різноманітні аспекти наукового підходу до виховання у вищих навчальних закладах, зокрема навчальних закладах "закритого типу", розглядали І. Біжан, І. Грязнов, С. Дрожжина, Н. Ничкало, В. Райко, В. Мірошніченко та ін., але роль курсових офіцерів у виховному процесі курсантського середовища не визначена.

Мета статті полягає у визначенні ролі курсових офіцерів у курсантському середовищі та їх підготовці до виховної роботи в курсантському середовищі.

Виклад основного матеріалу починаємо з того, що визначаючи активну участь курсантів як провідний фактор їх власного розвитку, необхідно підкреслити й іншу сторону - активність педагога-курсорового офіцера, який є головним організатором цієї діяльності. Курсантський, командний та науково-педагогічний колективи є компонентами однієї системи. Вони є компонентами середовища навчального закладу МВС України та не можуть існувати один без одного, їх взаємодія, взаємовплив, співпраця носять об'єктивний характер. Курсовий офіцер прямо чи опосередковано (наприклад, через власний досвід) розкриває перед

курсантами національно-громадянські ідеї, спонукає до самостійного відкриття цих ідей, мисленнєвої та досвідної їх перевірки, до нагромадження особистого досвіду патріотичної поведінки відповідно до цих ідей. На основі зворотної інформації він судить про ефективність виховної діяльності і, за умови успішної реалізації виховних завдань, у нього виникає задоволеність власною діяльністю, що зміцнює його педагогічну позицію; у протилежному випадку курсовий офіцер-педагог вирішує, якої помилки він допустився, чого не врахував, робить висновки на майбутнє [4].

У вищому навчальному закладі МВС України взаємовідносини між учасниками педагогічного процесу керуються програмою, навчальними планами, статутами, розкладом занять та іншими адміністративними засобами. Як наслідок цього вони мають службовий, офіційно-діловий характер. За офіційних стосунків особисті риси вихованців не враховуються. Суто офіційні, ділові стосунки сприймаються курсантами як казармові, бездушні.

Виховання курсантів передбачає певну, до деталей продуману, організацію життя курсантів, їхнього навчання, відпочинку та залучення до виконання норм і правил, щоб сформувані звичні норми поведінки. Важливе місце у вихованні посідають різні практичні заняття, вони безпосередньо пов'язані з вихованням. Великий вплив на курсантів справляє повсякденна поведінка офіцерів, їхній приклад. Сила впливу прикладу на майбутніх офіцерів ґрунтується на спонуканні їх до наслідування. Не маючи достатніх знань, переконань і життєвого досвіду, вони дуже уважно стежать за поведінкою курсових офіцерів, котрі проводять з ними багато часу в казармі, на плацу, під час самопідготовки. Сила впливу прикладу полягає і в тому, що офіцери не нав'язують курсантам своїх поглядів, вчинків, вони самі помічають їх, оскільки це привертає їхню увагу, і сприймаються ними як взірці поведінки.

Отже, урахувавши цю думку, та на підставі проведеного дослідження, процес виховання майбутніх офіцерів міліції слід розглядати як взаємодію командного та науково-педагогічного складу і курсантів, у якій поведінка одних обумовлює визначення дій інших. Звідси виховні дії мають двобічний характер і об'єктивно слугують виконанню педагогічних цілей через вираження елементів патріотичної культури командирів та викладачів в цій системі.

Під час дослідно-експериментальної роботи нами була виявлена пряма залежність між наявністю в офіцера патріотичної культури (її рівня) та його здатністю ефективно організувати патріотичне виховання курсантів. З метою виявлення впливу різних форм навчально-методичної роботи з командним та науково-педагогічним складом на підвищення їх патріотичної культури у ВНЗ МВС України вивчалась думка щодо цього питання різних категорій офіцерів. Методом опитування 24 офіцерів курсантських підрозділів та 76 осіб науково-педагогічного складу нами було отримано результати з визначених питань, які

дали можливість виявленню тенденції, яка розкриває прямий взаємозв'язок між культурою офіцера та його фаховим становленням як педагога. На основі цього можна стверджувати, що підвищення якості психолого-педагогічної освіти офіцера є однією з умов підвищення його культури.

Відношення "вихователь-вихованець" є визначальними у навчально-виховному процесі, оскільки живий контакт не можуть замінити ніякі підручники та комп'ютерні технології навчання. Тільки безпосередні людські взаємини мають повноцінне емоційне наповнення і є визначальним фактором формування патріотичної вихованості курсантів.

Звичайно, на індивідуальному рівні ми мали можливість спостерігати значні відмінності в соціально-психологічних характеристиках офіцерів курсантських підрозділів, які здійснювали керівництво організацією та проведенням виховних заходів.

У процесі виховання, наприклад патріотичного, особлива роль належить емоційності педагога, що має свої особливості у кожній конкретній виховній ситуації та у кожному колективі.

Офіцеру-вихователю, викладачу належить володіти словом, засобом переконання. Адже переконання - це є ключ до вирішення багатьох ситуацій, а інколи і конфліктів, які виникають під час педагогічного процесу. Не менш важливим є виховний аспект взаємодії педагогів з підлеглими, який здійснюється в результаті персоналізації постійного складу і трансляції їхніх індивідуальних якостей, майстерності вихованців.

Значний вплив на розвиток патріотичної вихованості курсантів має стимул довіри та взаємопідтримки або педагогічного оптимізму. Віра в потенційні можливості курсанта збуджує його інтерес до патріотичної діяльності. Використовуючи цей стимул, педагоги намагаються підняти курсантів у їхніх очах через поважне ставлення, оптимальні вимоги до них. Такий стимул не існує ізольовано. Він уплетений не тільки в різноманітність стосунків, але й проникає в організацію будь-яких видів діяльності з урахуванням реальних можливостей курсантів.

Проведені нами опитування дали змогу виявити вимоги, які пред'являє курсант до командного та науково-педагогічного складу як необхідну умову для виникнення довіри. Це такі, як контактність, уміння легко вступати у розмову з підлеглими; демократизація стилю керівництва, яка передбачає поєднання поваги до особистості кожного курсанта з необхідною вимогливістю; розуміння, терпимість, вміння йти в ногу з часом, ерудиція, чуйність, здатність до співпереживання - одним словом, все те, що може відкрити душу майбутнього офіцера назустріч курсовому офіцеру-педагогу.

Стиль спілкування безпосередньо впливає на психологічну атмосферу в курсантському колективі, яка, в свою чергу, багато в чому визначає результативність виховання [5]. Як свідчать матеріали дослідження, в групах курсантів, що характеризувалися більш високими рівнями вихованості, педагоги харак-

теризувалися: дещо вищими показниками патріотичної спрямованості діяльності і, разом з тим, більш високою здатністю до педагогічної роботи; наявністю значно більшої схильності до пошуку індивідуального підходу до курсантів; значно вищою об'єктивністю та здатністю сприймати курсанта таким, яким він є, а не таким, яким хотів би його бачити курсовий офіцер.

На підставі зазначеного були надані такі рекомендації командному та науково-педагогічному складу щодо психолого-педагогічного забезпечення підвищення їх культури взагалі та патріотичної, безпосередньо: оволодіння новими виховними технологіями, що бережуть психіку молодої людини, індивідуальний підхід в організації того чи іншого виду діяльності; оволодіння курсовими офіцерами гуманною педагогічною позицією, що ґрунтується на знанні закономірностей поведінки, на новій філософії виховання; оволодіння ефективними методами проведення патріотичних заходів, індивідуальних бесід, стимулю-

вання патріотичної активності.

Таким чином, підвищення культури командного та науково-педагогічного складу є одним із напрямів реалізації системи патріотичного виховання майбутніх офіцерів міліції. Умовами реалізації цього напрямку є: урахування принципів андрагогіки; налагодження тісної взаємодії між курсовим офіцером та підлеглими; систематизація роботи щодо підвищення патріотичної культури командного та науково-педагогічного складу.

Отже, педагогічна діяльність взагалі та педагогічна діяльність в органах внутрішніх справ, зокрема, має свої професійні й психологічні особливості. Вона належить до складних соціономічних професій, це потребує вивчення та узагальнення існуючих наукових джерел, а також теоретичної та практичної розробки проблеми підготовки курсових офіцерів до виховної роботи в курсантському середовищі - це і є перспектива подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Яворська Г.Х.* Педагогіка для правників: Навчальний посібник / Г.Х. Яворська. – К. : Знання, 2004. – 304 с.
2. *Андросюк В. Г.* Психологія слідчої діяльності / В.Г. Андросюк : [навч. посіб.]. – К. : Укр. акад. внутр. справ, 1994. – 106 с.
3. *Юридична психологія* : підручн. [для студ. юрид. вищ. навч. закл. і фак.] / [В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, Я. Ю. Кондратьєв та ін.] / (за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва). – К. : Видавничий Дім "Ін Юре",

1999. – 352 с.

4. *Джежик О.В.* Засоби мінімізації та профілактики негативних наслідків психологічної напруженості у діяльності викладачів навчальних закладів МВС України / О.В. Джежик // *Юридична психологія та педагогіка*. – 2008. – №2. – С. 44-53.

5. *Яворська Г.Х.* Риторичні вміння правників: теоретико-методичний аспект: [монографія] / Г.Х. Яворська, С.В.Тягнирядно. – Одеса, 2009. – 188 с.

Подано до редакції 23.01.13